

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה
המחלקה לחינוך
תשע"ח 2017

שם הקורס: תקשורת בכיתה: שיח ופעילות בכיתות הלימוד סילבוס

מספר הקורס :

שם המרצה : איתי פולק

שעת קבלה : יום ב' 13:00 – 14:00. **בבניין: 72 חדר: 349 או 175** במעבדה לחקר הפדגוגיה

פרטי התקשרות: דוא"ל itaypollak75@gmail.com; טלפון: 0507-450789

שעות הקורס: יום ב' 14:00-16:00

מקום:

יעדי ההוראה:

מטרת הקורס היא לחשוף את הסטודנטים לסוגיות מחקריות ומעשיות בהוראה בכיתות הלימוד ובעבודת המורים בבית הספר. מחקרים רבים מתארים את מערכת החינוך ממבט-על. התבוננות שיטתית על מה שהמתרחש בתוך הכיתה מצמיחה הבנה שונה של התהליך החינוכי. בקורס זה נדון בהיבטים שונים של המציאות בכיתות במסגרת תהליכי ההוראה והלמידה מתוך נקודת מבט פדגוגית. ננתח את פעילות הגומלין והשיח הכיתתי כפי שאלו מתוארים במחקר ומתוך ניתוח של נתוני שיח בכיתות בית הספר היסודי (הקלטות, צילומי וידאו ותמלולים). בין היתר נבחן את הדילמות שאיתן מתמודדים מורים לנוכח המטרות המרובות בהוראה, בפיתוח הידע בכיתה, בהיבטים חברתיים, זהותיים וערכיים של תהליך הלימוד.

מטרת הקורס היא לסייע למשתתפים:

- להכיר גישות מחקריות מרכזיות לחקר שיח ופעילות הגומלין בכיתות לימוד – הנחות היסוד שלהן, הצדקותיהן, יתרונותיהן והבעיות הכרוכות בהן.
- לבחון סוגיות מרכזיות בחקר התקשורת בכיתות הלימוד.
- לרכוש כלים לניתוח של נתוני שיח.
- להתנסות בכתיבת עבודת מחקר מצומצמת.

פרשיות לימודים:

בחלק הראשון של הקורס נחשף למושגים התיאורטיים ולכלים האנליטיים של ניתוח שיח בכיתה; בחלק השני והמרכזי של הקורס נדון בסוגיות פדגוגיות מגוונות שיציעו תיאור עשיר של היבטים מרכזיים בתהליכי ההוראה והלמידה בכיתות ודרךן נאפיין את השיח הכיתתי. במוקד של כל שיעור יעמדו מושגים תיאורטיים מרכזיים בספרות המחקר ונתונים מתוך שיעורים בכיתות בישראל אותם ננתח יחד. התלמידים ירכשו כלים לניתוח שיח הכיתה שבהם הם ישתמשו בעבודה המסכמת של הקורס. בין היתר נלמד את מושגי היסוד בחקר השיח ואת הפרקטיקות המרכזיות שמשמשות במחקר: ניתוח שיח מבני, ניתוח מיקרו-אנליטי, ניתוח טרנסקונטקסטואלי וניתוח מולטי-מודאלי. באמצעות שיטות מחקר אלה נבחן את הסוגיות הבאות:

1. כיצד מנתחים פדגוגיה?
2. כיצד מתבוננים על הוראה? מהי נקודת המבט המחקרית על הפרקטיקה וכיצד היא שונה מנקודת המבט המעשית או היומיומית על עבודת המורים?
3. דילמות של הוראה: מה ניתן ללמוד מניתוח של שיעורים על מורכבות ההוראה כמקצוע?
4. שיח כיתה כסוגה: מהו מבנה השיח בכיתה? אילו תפקידים ממלאת המורה ואילו תפקידים ממלאים התלמידים? מהו מבנה ההשתתפות בכיתה? מה ניתן ללמוד מנקודת מבט השוואתית על מבנה השיח בכיתות הישראליות?

בחלקו השני של הקורס נדון בתמות מרכזיות שנמצאות בלב המחקר הפדגוגי:

1. זהות: מהי זהות וכיצד מבנים אותה באינטראקציה הכיתתית? מה בין המושג הסוציולוגי, הפסיכולוגי והאתנוגרפי?
2. הוראה דיאלוגית ומונולוגית: הוראה כהעברה סמכותית והוראה כהבניית משמעות משותפת – על תפיסות חדשות ומסורתיות של הוראה ולמידה

3. משאבים תרבותיים ולשוניים בלמידה: ההון התרבותי של המשתתפים ויצירתו
4. הבנייה של ידע: מה קורה במעבר מתכנית הלימודים לכיתה הלימוד?
5. האקלים האפיסטמי בכיתה הלימוד: אילו מסרים אפיסטמולוגיים עוברים בשיח על ידע בכיתה?
6. שיח אקדמי פורה: אילו פרקטיקות הוראה מקדמות למידה? האם יש לנו best-practice שאותה אנחנו מחפשים?

לקראת סופו של הקורס התלמידים הסטודנטים יבחרו על פי תחומי העניין שלהם בהוראה ולמידה את נושא העבודה המסכמת. הסטודנטים יעבדו עם נתוני שיח-כיתה מתוך המחקרים המתבצעים במעבדה לחקר הפדגוגיה ויצגו טענה פרשנית ביחס לתחום שאותו הם בוחנים, למשל: הבניית ידע בכיתה, יחסי מגדר, היבטים רגשיים, הוראת נושאים שנויים במחלוקת, פיתוח מיומנויות מול תוכן, שאלות ומשובים, השתתפות תלמידים וכן הלאה.

במהלך הקורס נבחן נתונים ממחקרים שנערכים במעבדה לחקר הפדגוגיה. הנכם מתבקשים לכבד את פרטיותם של המורים והתלמידים שמופיעים בהקלטות ובתמלילים, ולהימנע מהפצת החומרים ומדיון מחוץ למסגרת הקורס בזהויותיהן של הדמויות המופיעות בהם.

אופני הלמידה בקורס

משולבים בקורס (א) דיונים ביקורתיים במאמרי מפתח – לרוב מחקרים אמפיריים על הנעשה בכיתות-הלימוד; (ב) ניתוחים של קטעי שיעורים מוקלטים; (ג) וכתובת עבודה מסכמת. הכנה מוקדמת לשיעורים וכן השתתפות בהם (ראו למטה) הינן קריטיות להצלחתו של הקורס ושל הסטודנטים.

דרישות

דרישות הקורס כוללות:

- 1) **נוכחות והכנה לשיעורים**: איכות ההשתתפות קובעת – לא מידת ההשתלטות על הדיון! מהי השתתפות איכותית? השתתפות שקשובה למהלך הדיון, מגיבה לנקודות שהועלו ומקדמת את הדיון על-ידי הוספת רעיונות, ראיות ו/או נקודות מבט חדשים.
- 2) **כתיבת דף עמדה**: לקראת אחד השיעורים תתבקשו לכתוב נייר עמדה קצר (עד עמוד אחד) בעקבות קריאת המאמר לאותו שיעור. הנייר יכלול תמצית של המאמר וביקורת על המחקר או הטענות העולות ממנו.
- 3) **עבודה מסכמת**: שמיישמת את הרעיונות שנלמדו בקורס בניתוח תקשורת בכיתה לימוד. העבודה תכלול חקר אירוע או פרקטיקה של למידה והוראה (לדוגמא, שיעור, פעולה, יחידת לימוד), תוך התייחסות לסוגיות ומתודות שאתן התמודדנו בקורס. העבודה תתבסס על ניתוח של שיעור אחד שאני אתן לסטודנטים. פרטים והנחיות נוספים יימסרו בהמשך. **אורך העבודה – עד 10 עמודים** ברווח של שורה וחצי, פונט 12 נקודות ושוליים של 2.5 ס"מ), לא כולל מראי מקום ונספחים.

הרכב הציון בקורס:

מרכיבי הציון בקורס ומשקלם היחסי כדלקמן:

15%	נוכחות, הכנה והשתתפות
10%	דף עמדה
75%	עבודת הסיום (חקר אירוע)

לוח שיעורים וקריאה:

	תאריך	נושא	מאמרים
1	5.3	מבוא לקורס	
2	12.3	מבוא לשיח וניתוח שיח	ורדי ראט-בלום קולקה (2005). השיעור כאירוע דיבור א-סימטרי.
3	19.3	שיח ולמידה	Mercer, N. (2008). Talk and the development of reasoning and understanding. <i>Human Development</i> , 51(1), 90-100.
4	26.3	השיח בכיתה – ניתוח מבני	** פולק, א' וישראלי, מ'. (2014). שיח ופעילות בבית הספר היסודי

	בישראל.			
Mehan, H. (1996). The construction of an LD student: A case study in the politics of representation. In M. Silverstein & G. Urban (Eds.), <i>Natural histories of discourse</i> (pp. 253-276). Chicago: University of Chicago Press.	ניתוח טרנס-קונטקסטואלי (transcontextual) תיגוג (analysis): תיגוג תלמידים	9.4	5	
מטלת קריאה: בנסוף לביקורת ותגובה כלליות על המאמר, נסו לשחזר מתוך המאמר מהי שיטת המחקר ואופן הניתוח של הנתונים?				
Lefstein, A. & J. Snell (2011). Promises and Problems of Teaching with Popular Culture: A Linguistic Ethnographic Analysis of Discourse Genre Mixing. <i>Reading Research Quarterly</i> , 46 (1), 40-69.	ניתוח אתנוגרפי-בלשני: שיח פופולרי ושיח אקדמי	16.4	6	
Wortham, S. (2004). The interdependence of social identification and learning. <i>American Educational Research Journal</i> , 41(3), 715-750.	תהליכי הבניית זהות חברתית	23.4	7	
Dillon, J. T. (1982). The Effect of Questions in Education and Other Enterprises. <i>Journal of Curriculum Studies</i> , 14(2), 127-152.	שאלות ושאלה	30.4	8	
אלכסנדר, ר' (2005). חינוך תרבות וקוגניציה.	הוראה דיאלוגית	7.5	9	
Michaels, S., O'Connor, C. & Resnick, L. (2008). Deliberative discourse idealized and realized: Accountable Talk in the classroom and in civic life. <i>Studies in Philosophy and Education</i> , 27 (4), 283-297.	שיח אקדמי פורה	14.5	10	
	אקלים אפיסטמי בכיתות הלימוד	21.5	11	
פולק, א' ולפסטיין א' (2017) אקלים אפיסטמי בכיתות היסודי. בתוך: בק, ש' (עורך). מידע ידע ודעת. ת"א: מופת.	תהליכים של הבניית ידע	28.5	12	
Heath, S. B. (1982). What No Bedtime Story Means - Narrative Skills at Home and School. <i>Language in Society</i> , 11(1), 49-76.	משאבים לשוניים ותרבותיים והשתתפות בשיעור	4.6	13	
	האם הולך ומתפתח משטר כיתתי חדש?	11.6	13	
	שיעור מסכם: הכנה לכתובת העבודה	18.6	14	

ביבליוגרפיה:

- אלכסנדר, רובין (2005) חינוך, תרבות וקוגניציה: התערבות למען צמיחה. הרצאה שניתנה בכנס הבינלאומי ה-10 של האגודה הבינלאומית לחינוך ופסיכולוגיה קוגניטיביים (IACEP), אוניברסיטת דורהם, יולי 2005. (ההרצאה תורגמה על-ידי נדב סגל ופורסמה באתר מכון אבני-ראשה)
- ורדי-ראט, אסתר ושושנה בלום-קולקה (2005) "השיעור כאירוע דיבור א-סימטרי – מבט על מבנה ההשתתפות בכיתה הישראלית", בתוך: **שיח בחינוך: אירועים חינוכיים כשדה מחקר**, בעריכת עירית קופפרברג, עלית אולשטיין, הוצאת מכון מופ"ת, 2005, 385-417.
- מיהן, י. (1996) מבנה האירועים בכיתה וההשלכות על ביצועי התלמידים. **חלקת לשון 22**, קיץ תשנ"ו.
- פולק, א', ישראל, מ' (2015). שיח ופעילות בבית הספר היסודי בישראל.
- פולק, א', לפסטיין, א' (2017). אקלים אפיסטמי בכיתות בית הספר היסודי. בתוך: ש' בק (עורך). מידע ידע ודעת. ת"א: מופת.
- קשתי, יצחק אריאלי, מרדכי ויהודית הראל (1985) הכיתה כמערכת משמעותית >נתונים אתנוגרפיים משלוש כיתות בבית-ספר יסודי בעיר פיתוח אחת<, **מגמות** כ"ט, עמ' 7-21. (המאמר מופיע גם במקראה של האוניברסיטה הפתוחה)
- Alexander, R. J. (2000). *Culture and pedagogy: international comparisons in primary education*. Oxford: Blackwell Publishers.

- Bloome, D., Puro, P., & Theodorou, E. (1989). Procedural Display and Classroom Lessons. *Curriculum Inquiry*, 19(3), 265-291.
- Cameron, D. (2001). *Working with spoken discourse*. London: SAGE.
- Cazden, C. B. (2001). *Classroom discourse: the language of teaching and learning* (2nd ed.). Portsmouth, NH: Heinemann.
- Dillon, J. T. (1982). The Effect of Questions in Education and Other Enterprises. *Journal of Curriculum Studies*, 14(2), 127-152.
- Heath, S. B. (1982). What No Bedtime Story Means - Narrative Skills at Home and School. *Language in Society*, 11(1), 49-76.
- Kwek, D. (2012). Weaving as frontload and backend pedagogies: building repertoires of connected learning. In C. Day (Ed.), *The Routledge international handbook of teacher and school development* (pp. 335–350). New York: Routledge.
- Lefstein, A. 2010. More Helpful as Problem than Solution: Some Implications of Situating Dialogue in Classrooms. In *Educational dialogues: understanding and promoting productive interaction*, edited by K. Littleton and C. Howe. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Mehan, H. (1996). The construction of an LD student: A case study in the politics of representation. In M. Silverstein & G. Urban (Eds.), *Natural histories of discourse* (pp. 253-276). Chicago: University of Chicago Press.
- Mercer, N. (2000). *Words and minds: how we use language to think together*. London: Routledge.
- Nystrand, M., Wu, L. L., Gamoran, A., Zeiser, S., & Long, D. A. (2003). Questions in Time: Investigating the Structure and Dynamics of Unfolding Classroom Discourse. *Discourse Processes*, 35(2), 135-198.
- O'Connor, M. C., & Michaels, S. (1993). Aligning academic task and participation status through revoicing: Analysis of a classroom discourse strategy. *Anthropology & Education Quarterly*, 24(4), 318-335.
- Rampton, B. & Harris, R. (2009) "Change in Urban Classroom Culture and Interaction", chapter in K. Littleton & C. Howe (eds) *Educational Dialogues: Understanding & Promoting Productive Interaction*. London: Routledge.
- Scardamalia, M., & Bereiter, C. (2006). Knowledge building: Theory, pedagogy, and technology. In K. Sawyer (Ed.), *Cambridge Handbook of the Learning Sciences* (97-118). New York: Cambridge University Press.
- Scott, P. H., Mortimer, E. F., & Aguiar, O. G. (2006). The tension between authoritative and dialogic discourse: A fundamental characteristic of meaning making interactions in high school science lessons. *Science Education*, 90(4), 605-631.
- Wortham, S. (2004). The interdependence of social identification and learning. *American Educational Research Journal*, 41(3), 715-750.